

Staszczak, Marta

Polacy za Uralem : VI Międzynarodowa konferencja poświęcona Polakom w nauce i kulturze Tomska i Syberii Zachodniej

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 53/2, 274-279

2008

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- d. Współpraca z towarzystwami naukowymi. W prace Komitetu włączyła się Sekcja Historyczna Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, co miało związek z podjęciem przez Komitet problematyki dotyczącej naukowej działalności Jana Czochralskiego. Stale z Sekcją Historyczną Polskiego Towarzystwa Botanicznego współpracuje Komisja Historii Nauk Przyrodniczych.
- e. Wielu członków Komitetu aktywnie uczestniczy w pracach Komisji Historii Nauki PAU.
- f. Niemal wszyscy członkowie Komitetu są równocześnie członkami rad naukowych instytucji związanych z historią nauki i techniki (wyższe uczelnie, muzea, archiwa itp.).
- g. Komisje Komitetu uczestniczą w działaniach różnych organizacji środowiskowych i samorządów terytorialnych, np. Komisja Historii Techniki (prof. A. Jodłowski) wraz z władzami samorządowymi Krakowa zorganizowała konferencję naukową: „Sól dla Krakowa – relacje między miastem Kraków a Wieliczką”, co miało związek z obchodami 750-tej rocznicy miasta.

III. 6. PROWADZENIE STRONY INTERNETOWEJ KOMITETU (ZAKRES INFORMACJI, CZĘSTOTLIWOŚĆ AKTUALIZACJI, JĘZYK, DOMENA)

Komitet Historii Nauki i Techniki PAN posiada stronę internetową pod adresem: <http://khnit.pan.pl>. W menu strony znajdują się następujące hasła: Prezydium; Członkowie; Komisje; Zakres działania; Regulamin; Wydawnictwa; Kontakt. Informacje podane są oddzielnie w języku polskim i angielskim. Strona jest aktualizowana w miarę potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz w roku.

Opracował *Tadeusz M. Nowak*
Komitet Historii Nauki i Techniki PAN
Warszawa

POLACY ZA URALEM. VI MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA POŚWIĘCONA POLAKOM W NAUCE I KULTURZE TOMSKA I SYBERII ZACHODNIEJ

Problematyka przenikania się polskich i rosyjskich badań nad dziejami Polaków na Syberii oraz naukowo-cywilizacyjnego dziedzictwa w tym zakresie jest sprawą niezwykle interesującą i zarazem istotną. Dokładne i obiektywne jej poznanie możliwe jest tylko dzięki wzajemnej współpracy kręgów naukowych

obu zainteresowanych stron. Współczesne zaangażowanie w tę rozbudowaną tematykę i szeroki zakres badań prowadzonych na tym polu można było zaobserwować podczas konferencji noszącej nazwę „Polacy w nauce i kulturze Tomsk oraz Zachodniej Syberii”, która odbyła się we Wrocławiu w dniach 11–13 czerwca 2007 r. Stanowiła ona już VI międzynarodowe spotkanie naukowe dotyczące dziejów Polaków na Syberii.

W latach ubiegłych podejmowano różne wątki problemowe związane z dziejami Polaków, których losy splotły się z tym regionem, m. in. dotyczące sytuacji polskiej w Kazachstanie w przeszłości i w czasach obecnych, udziału Polaków w nauce, kulturze i gospodarce Syberii, roli Kościoła Katolickiego za Uralem, kultury i świadomości etnicznej Polaków na wschodzie, funkcji tradycji w odradzaniu się kultury i świadomości polskiej diaspory za Uralem.

Cykl konferencji (krajowych i międzynarodowych) – organizowanych już od 15 lat – przygotowuje Ośrodek Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego we współpracy z Zarządem Krajowego Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”. We wszystkich dotychczasowych konferencjach oprócz badaczy polskich brali udział także etnolodzy, historycy, socjolodzy i muzealnicy z Federacji Rosyjskiej, zwłaszcza z jej syberyjskiej części – Abakanu, Barnaui, Irkucka, Jakucka, Južno-Sachalińska, Krasnojarska, Nowosybirsk, Omska, Tiumenia czy Tomsk. Przyczynili się oni do uporządkowania wiedzy dotyczącej wkładu Polaków w różne dziedziny życia na Syberii od XVII wieku po czasy współczesne.

Rezultatem cyklu konferencji, wymiany wiedzy i poglądów, były obszerne publikacje książkowe wydane w języku polskim, a w jednym przypadku również w rosyjskim. Recenzje tych prac znalazły się w zarówno krajowych, jak i zagranicznych czasopismach naukowych, a ich autorzy podkreślali, że stanowią one nowe spojrzenie na stosunki polsko-syberyjskie oraz przybliżają polskie dziedzictwo kulturowe, naukowe i gospodarcze za Uralem.

Do lat 90tych XX wieku polityka władz polskich i sytuacja ogólna kontaktów polsko-rosyjskich nie pozwalała na obiektywne badania dotyczące dokonania Polaków na Syberii. Przez pięćdziesiąt lat podejmowano najczęściej tematykę „rewolucyjnych kontaktów polsko-rosyjskich”, dotyczącą głównie powstanie listopadowego i styczniowego oraz represji związanych z zaborami. Jednocześnie mimo specyfiki poruszanych tematów, polscy badacze problemu posiadali dostęp do archiwów rosyjskich, dzięki czemu coraz lepiej poznawali realia życia Polaków za Uralem, którzy mimo zesłania przyczynili się do poznania grup etnicznych zamieszkujących Syberię, prowadzili także badania geograficzne i geologiczne itp.

Współcześnie nie tylko badacze polscy, ale również rosyjscy podejmują trud poznania dokonania polskiej diaspory na Syberii, przybliżenia jej osiągnięć na gruncie etnografii i nauk przyrodniczych. O bytności i ważności odkryć dokonanych przez Polaków na wschodzie świadczyć mogą ostatnie wydarzenia – w

Južno-Sachalińsku wzniesiono pomnik Bronisława Piłsudskiego i powołano tam Instytut Naukowego Dziedzictwa nazwany jego imieniem, natomiast w Jakucku można odnaleźć pomniki ku czci Aleksandra Czekanowskiego, Jana Czerskiego, Wacława Sieroszewskiego i Edwarda Piekarskiego.

Tegoroczna konferencja pt. „Polacy w nauce i kulturze Tomska oraz Zachodniej Syberii”, która odbyła się w dniach 11–13 czerwca 2007 roku we Wrocławiu, została zorganizowana przez Ośrodek Badań Wschodnich Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Zarząd Krajowy Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”. Uczestnikami konferencji byli nie tylko historycy, lecz również, jak w latach ubiegłych, pedagodzy i etnolodzy, zarówno nauczyciele akademicy, jak i pracownicy różnych instytucji kulturalnych i samorządowych – polskich i rosyjskich. Największą grupę zagranicznych gości stanowili referenci z Tomska, których wystąpienia wniosły wiele nowych informacji dotyczących polskiej społeczności na terenie Zachodniej Syberii.

Protoktorat nad wydarzeniem objął JM Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego, profesor Leszek Pacholski, który otworzył konferencję witając gości, podkreślając podczas wystąpienia aktualność poruszanej tematyki. Przedstawił on wartość dotychczasowych badań uczonych z Polski i Rosji oraz ich znaczenie dla nauki tych krajów. Wyraził nadzieję, iż współpraca między Uniwersytetem Wrocławskim a Państwowym Uniwersytetem Pedagogicznym w Tomsku zao-wocuje kolejnymi spotkaniami naukowymi. Podobny charakter miała wypowiedź prorektorów uczelni tomskiej – profesorów Valerij Sizova i Konstatntina Osietrina. Wątek poszukiwań nowych obszarów badawczych, w oparciu o współpracę obu wspomnianych uczelni został poruszony w liście wysłanym do uczestników konferencji przez zastępcę Szefa Kancelarii RP ministra Romualda Łanczkowskiego: „W naszej Ojczyźnie wiedza o roli Polaków na Syberii niezwykle często ogranicza się do znajomości aspektów martyrologicznych. Nawet w świadomości warstw wykształconych prawie w ogóle nieobecna jest literatura zesłańcza. Równie słabo, a może jeszcze gorzej rozpoznawalna jest rola cywilizacyjna Polaków w tej części globu. Te zagadnienia powinny być eksplorowane, a efekty prac badawczych – udostępniane szerokiemu kręgowi odbiorców”. Podobny charakter miały listy profesora Bolesława Szostakowicza z Irkucka oraz docent Swietłany Muliny z Omska, którzy wskazali na wagę wrocławskiej konferencji, służących pogłębieniu rosyjsko-polskich kontaktów naukowych, które pozwolą „zmienić szereg tradycyjnych stereotypów o życiu i działalności Polaków na Syberii”. Konferencję zaszczycił swą obecnością profesor Andrzej Stelmachowski, prezes Zarządu Krajowego Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” i doktor *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego, który podziękował uczestnikom za ciągłe poszukiwania i podejmowanie nowych wątków w kontaktach polsko-syberyjskich i ich wspólnej historii.

W programie konferencji znalazło się 35 referatów dotyczących różnych zagadnień i roli Polaków w nauce i kulturze Tomsku oraz Zachodniej Syberii. Sesję plenarną rozpoczął referat mgr Wasylego Chaniewicza z Obwodowego Muzeum Krajoznawczego w Tomsku na temat polskiej kadry akademickiej na Uniwersytecie Tomskim zawierający analizę roli, jaką pełniła na rzecz integracji Polaków, którzy studiowali na tomskiej uczelni. Wykazał autentyczne zaangażowanie pracowników naukowych w kształceniu osobowości akademickiej młodzieży polskiej. Wspomnił nazwiska ludzi, którzy się wyróżnili w dziejach Uniwersytetu w Tomsku. Przy jego powstaniu pomagał finansowo Zachariasz Cybulski, natomiast administratorem był inny Polak – Waław Rzewuski. Wymienił także profesorów – Aleksandra Dogiela i Stanisława Zalewskiego którego żona założyła w Tomsku Oddział Cesarskiego Towarzystwa Muzycznego, gdzie dawała koncerty pianistyczne, gromadząc wielu chętnych słuchaczy. Autor referatu przedstawił wiele interesujących informacji odnośnie polskiej społeczności w Tomsku, jej sytuacji i trudów codziennego życia. Do tej problematyki nawiązywał drugi referat autorstwa profesora Zbigniewa Wójcika, przewodniczącego Komisji Syberyjskiej Komitetu Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk. Uzupełnił on obraz życia tomskiego wieloma interesującymi faktami na temat polskich przyrodników w Tomsku, pracujących później na terenie Polski.

Poza omówioną tematyką polskiej obecności na Uniwersytecie w Tomsku przedstawiono wiele referatów z różnych dyscyplin naukowych. [M1]Referaty miały zróżnicowany charakter i wzajemnie się uzupełniały, wskazując na ważne obszary zainteresowań, wciąż jeszcze niezbadane. Często wystąpienia miały zabarwienie emocjonalne, zwłaszcza gdy dotyczyły bolesnego tematu zesłania za Ural. Pozostała część referatów obejmowała takie zagadnienia, jak odradzanie się polskości na Syberii, polski wkład w naukę i kulturę tego obszaru oraz współczesne kontakty naukowe, mające na celu analizę roli i miejsca Syberii w historii i kulturze narodu polskiego.

Referat stanowiący wprowadzenie do tematyki konferencyjnej (*Polacy w Tomsku. Szkice z przeszłości i współczesność*) został wygłoszony przez profesora Antoniego Kuczyńskiego. Autor nakreślił w nim ogólną sytuację polskiej diaspory, ukazał jej podstawowe problemy i kulisy życia codziennego. Kolejne wystąpienia natomiast rozszerzyły wiedzę o Polakach za Uralem – Anna Brus przedstawiła sytuację polskich dzieci w Tomsku w drugiej połowie XX wieku, Wiktoria Śliwowska wspomniła zesłańców z omawianego miasta, Michał Grzybowski – polskich lekarzy w Tomsku (szczegółowo przybliżyli sylwetkę absolwenta medycyny Uniwersytetu Tomskiego Aleksandra Macieszy Maria Stogowska i Bolesław Szostakowicz), Aleksandra Guziejewa – Polaków w historii Pedagogicznego Uniwersytetu Tomskiego. Andrzej Moździerz zebrał materiały dotyczące pobytu Stanisława Witkiewicza w Tomsku oraz zanalizował

wpływ czasu tam spędzonego na dorobek twórczy artysty, natomiast Barbara Jędrychowska zajęła się analizą gazety „Tomskije Gubernskije Wiedomosti”, na podstawie której przedstawiła wyobrażenia dotyczące polskich zesłańców po powstaniu styczniowym. Tę część obrad podsumował rzeczowo profesor Andrzej Stelmachowski, wspominając własny pobyt w miastach syberyjskich, opisując problemy i potrzeby tamtejszej polonii oraz wskazał potrzebę powstania „Domu Polskiego” w tym rejonie.

Drugiego dnia konferencji referat Mariusza Chrostka (oparty na listach zesłańców), dotyczący przekraczania Uralu jako bram Syberii, rozpoczął blok tematyczny poświęcony kwestii niepodległości i związanych z nią zesłań. Swietłana Mulina i Sergiusz Leończyk przybliżyli sytuację zesłańców powstania styczniowego w guberni tomskiej (a także ich życie codzienne, Katarzyna Tumanik) oraz na terenie Syberii Zachodniej. Katarzyna Kość przygotowała referat poświęcony historii wsi Biełostok i jej mieszkańcom. Wieś ta, leżąca niedaleko Tomska, powstała pod koniec XIX wieku, gdy z Królestwa Polskiego zorganizowano emigrację rolniczą za Ural. Inne referaty dotyczyły takich tematów jak sytuacja oficerów polskiego pochodzenia w Omskim Okręgu Wojskowym na początku XX wieku (Mariusz Kulik), a także charakterystykę Polskiego Komitetu Wojennego na Syberii w latach 1918–1919 przedstawioną przez Iraidę Nam. Analizie zostało poddane także czasopismo „Sybirak” (wychodzące w Warszawie w okresie międzywojennym), na podstawie którego Oleśia Szwec opisała sytuację Tomska i mieszkających tam Polaków.

Poruszono także istotną problematykę sytuacji Kościoła Katolickiego na terenie Syberii Zachodniej zarówno na przełomie XIX i XX wieku, jak i jego współczesnego odrodzenia wśród Polaków (Franciszek Rosiński). Przybliżono projekt utworzenia biskupstwa katolickiego w Tomsku na przełomie XIX i XX wieku (Władysław Masiarz), scharakteryzowano źródła jezuickie dotyczące parafii katolickich w Irkucku i Tomsku (Jan Trynkowski), zaś Dariusz Tarasiuk przedstawił referat o zesłańcach unitach z guberni siedleckiej za Uralem.

Podsumowania konferencji dokonał organizator – profesor Antoni Kuczyński, który od lat zajmuje się badaniem sytuacji Polaków na Syberii i popularyzacją ich wkładu w jej badanie i „oswajanie”. Podziękował on zarówno referentom, jak i organizatorom za udział i wkład we wspólne badania. Ze strony Biura Zarządu Krajowego „Wspólnoty Polskiej” sprawy koordynowała Irena Szirkowicz, natomiast sekretarzem naukowym konferencji był dr Mirosław Marczyk z Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego. Podczas konferencji podtrzymano chęć i konieczność kontynuowania spotkań badaczy zajmujących się problematyką kontaktów polsko-rosyjskich, widząc w tym szansę na umocnienie wzajemnej współpracy pomiędzy stroną polską i rosyjską, co może zaowocować lepszym i głębszym zanalizowaniem wspólnie studiowanego problemu, pomocą i zacieśnieniem kontaktów między Uniwersyte-

tem Wrocławskim a uczelniami syberyjskimi. Dzięki współdziałaniu Ośrodka Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego, Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” i Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Tomsku wszystkie wygłoszone referaty planuje się wydać w ramach tomu pokonferencyjnego, w edycji dwujęzycznej – polsko-rosyjskiej. Miejmy nadzieję, że ta tradycja syberyjskich konferencji zostanie podtrzymana, co z pewnością przyniesie korzyści naukowe zainteresowanym stronom i przyczyni się do popularyzacji i pogłębienia wiedzy na ten interesujący temat.

Marta Staszczak
Katedra Etnologii
I Antropologii Kulturowej
Uniwersytetu Wrocławskiego
Wrocław

DRUGI COROCZNY PRZEGLĄD PRAC MAGISTERSKICH Z ZAKRESU HISTORII FARMACJI.

W dniu 29 listopada 2007 r. odbył się w Warszawie, w siedzibie Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (ul. Długa 16), drugi Coroczny Przegląd Prac Magisterskich z Zakresu Historii Farmacji, zorganizowany wspólnie przez Zespół Historii Farmacji przy Sekcji Historii Chemii i Farmacji IHN PAN oraz Zespół Sekcji Historii Farmacji przy Polskim Towarzystwie Farmaceutycznym. W przeglądzie wzięli udział farmaceuci oraz historycy farmacji z różnych miast Polski. W tym roku do przeglądu zostało zgłoszonych osiem prac magisterskich z pięciu krajowych ośrodków akademickich (dla porównania, w ubiegłym roku do przeglądu zgłoszonych zostało pięć prac, wykonanych w trzech ośrodkach). Wszystkie omawiane prace zostały bardzo wysoko ocenione przez recenzentów.

Zebranych powitała doc. dr hab. Halina Lichočka (IHN PAN). Powitanie wygłosił również dr Jan Majewski, przewodniczący Zespołu Sekcji Historii Farmacji przy PTF, inicjator przeglądów. Następnie prowadzenie zebrania przejęła dr Beata Wysakowska, przewodnicząca Zespołu Historii Farmacji przy Sekcji Historii Chemii i Farmacji IHN PAN.

Podczas tegorocznego przeglądu, w krótkich, ok. 15 minutowych wystąpieniach, referenci omawiali układ wykonanych przez siebie w 2007 r. prac magisterskich oraz główne tezy w nich zawarte. Poniższe zestawienie zawiera streszczenie wypowiedzi uczestników przeglądu.

- 1) Mgr Ewa Gostomska (*Powstanie i rozwój Oddziału Analityki Medycznej/Medycyny Laboratoryjnej na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej/Uniwersytetu Medycznego w Łodzi*. Praca obroniona w Pracowni Historii Farmacji i Muzeum Katedry Historii Medycyny i Farma-